



MALTA

**QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)**

**ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE**

Seduta tat-30 ta' Gunju, 2005

Citazzjoni Numru. 107/2004

A

vs

B

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 13 t'April 2004 a fol. 1 tal-process fejn gie premiss:-

Illi l-partijiet izzewgu fit-22 t'Awissu 1985 skond l-anness certifikat taz-zwieg hawn immarkat bhala dokument "A";

Illi l-kunsens ta' l-attrici nkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-oħra li tista' mix-xorti tagħha tfixkel serjament il-hajja mizzewga;

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi l-kunsens tal-kontendenti huwa vvizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghall-konvenut li jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi l-kunsens ta' l-attrici nkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga u dan *stante* illi huwa ma assuma d-dmirijiet u l-obbligi tal-hajja mizzewga taghhom;

Illi l-kontendenti ma kellhomx fiz-zmien li sar iz-zwieg is-setghat intellettuali jew ta' rieda bizzejjed sabiex jinholoq kunsens ghaz-zwieg;

Illi l-istess attrici talbet lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddeciedi u tiddikjara li z-zwieg bejn il-partijiet tat-22 t'Awissu 1985 skond l-anness certifikat taz-zwieg huwa null u nvalidu ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi a tenur ta' **I-Att taz-Zwieg Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Bl-ispejjez u bl-ingunzjoni tal-konvenut in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 sa 7 tal-process;

Rat id-digriet affidavit moghti lill-partijiet fit-23 t'April 2004 fejn il-Qorti pprefiggiet terminu ta' tletin (30) gurnata lill-attrici sabiex tippresenta x-xhieda kollha taghha producibbli bil-procedura ta' l-affidavits bin-notifika lill-kontro-parti jew lid-difensur tieghu, li jkollu wkoll l-istess terminu sabiex huwa wkoll jippresenta l-affidavits tieghu.

Rat il-verbal tas-seduta tad-9 ta' Novembru 2004.

Rat in-nota ta' l-attrici **A** tat-22 ta' Marzu 2005 li permezz taghha pprezentat l-affidavits t'ommha **Nancy Lia** u ta' ohtha **Lourdes Farrugia.**

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat il-verbal tal-14 t'April 2005 fejn Dr. Ian Crockford ghall-attrici rrimetta ruhu ghall-provi. Il-konvenut **B** imsejjah diversi drabi baqa' ma deherx, u l-kawza giet differita ghas-sentenza ghat-30 ta' Gunju 2005.

Rat in-nota ta' l-attrici datata 3 ta' Mejju 2005 fejn ghal kull buon fini tat ruhha b'notifikata bl-avviz tas-smiegh tal-kawza.

Rat li l-konvenut gie debitament notifikat bic-citazzjoni attrici u bl-avviz tas-smiegh tal-kawza fis-6 ta' Mejju 2004 kif jirrizulta mir-riferti relattivi a fol. 12 u *a tergo* ta' fol.11 tal-process, fejn jidher li c-citazzjoni nghatat lilu personalment. *Nonostante* tali notifika, l-istess konvenut baqa' ma pprezenta l-ebda nota ta' eccezzjonijiet u ghalhekk baqa' kontumaci.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attrici qed tibbaza t-talba taghha fuq l-**artikolu 19 (1) (c), (d), (f) u (h) tal-Kap.255**. Illi l-**artikolu 19 (1) (c)** jghid li zwieg ikun null *“jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.”*

Illi din id-dispozizzjoni hi kwazi identika fil-formulazzjoni taghha ghall-**Canone 1098 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** vigenti u hu evidenti li d-dispozizzjoni fil-ligi taghna giet ispirata mill-istudji preparatorji u mill-abbozzi tal-Kodici Kanoniku gja' ezistenti fl-1981, cjoe' qabel ma l-imsemmi Kodici gie effettivament promulgat.

Illi kif din il-Qorti kellha okkazzjoni li tikkummenta fis-sentenza taghha tal-4 ta' Novembru, 1994 fil-kawza fl-ismijiet **“Angela Spiteri xebba Selvagi vs Joseph**

Spiteri", l-**artikolu 23 tal-Kap. 255** ma huwiex ta' ostakolu li ssir referenza ghad-dottrina u l-gurisprudenza kanonika bhala fonti ta', u ghajnuna ghal interpretazzjoni tad-dispozizzjoni in ezami, u dana bhalma l-fatt li ligijiet ta' pajjizi ohra ma humiex parti mill-ligi ta' pajjizna ma hux ta' ostakolu li ssir referenza ghal dawk il-ligijiet u ghall-gurisprudenza ta' dawk il-pajjizi ghall-finijiet ta' nterpretazzjoni tal-ligi domestika.

Illi l-qerq ravvizat fid-dispozizzjoni ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap. 255** jincidi direttament fuq l-intellekt ta' xi wahda mill-partijiet fiz-zwieg u ndirettament fuq il-volonta' tal-persuna ngannata. F'din id-dispozizzjoni, ghalhekk, dak li jintlaqat direttament mhux il-kunsens, izda l-intellekt. Kif jispjega l-gurista **Jose' Castano**:-

*"Il dolo causa direttamente errore nell'intelletto del paziente, il quale ex errore consente. Con la particella ex vogliamo significare l'immediata causalita' dell' errore sul consenso. L'atto di consentire pero' e' atto entittivamente di volonta'". (Il **Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992, p. 357**). Dan il-qerq jista' jigi kemm minn wahda mill-partijiet fiz-zwieg kif ukoll minn terza persuna. "In definitiva, quello che conta e che il dolus abbia influsso nel consenso, cioe' che il consenso matrimoniale provenga dall' errore doloso, senza il-quale il consenso non sarebbe mai stato espresso" (op. cit. P. 358).*

Illi biex tissussisti s-sitwazzjoni ravvizata fil-paragrafu in dizamina jridu jikkonkorru erba' affarijiet:-

- i) il-qerq perpetrat bil-hsieb li wiehed jikseb il-kunsens tal-parti;
- ii) li l-qerq ikun incida fuq il-kunsens tal-parti;
- iii) li l-qerq ikun jirrigwarda xi kwalita' tal-parti l-ohra; u
- iv) li din il-kwalita' tkun tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-**artikolu 19 (1) (f)** jipprovdi li zwieg ikun null:-

“jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta’ xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg.”

Illi ma hemmx dubju li l-legislatur Malti, meta fformula dan il-paragrafu, kellu quddiemu l-izvilupp gurisprudenzali u dottrinali fil-kamp tad-Dritt Kanoniku sa l-1981, cjoe’ meta l-**artikolu 19** allura ezistenti fil-ligi taghna gie sostitwit bl-**artikolu 19** vigenti illum. Infatti jekk wiehed jara l-inciz (2) tal-**Canone 1101 tal-Kodici ta’ Dritt Kanoniku** promulgat sentejn wara dawk l-emendi fil-**Kap. 255**, wiehed isib li dan l-inciz hu kwazi identiku ghall-ligi taghna:-

“At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum vel matrimonii essenziale aliquod elementum, vel essentialem aliquam proprietatem, invalide contrhit.”

Illi hawn qeghdin fil-kamp tas-simulazzjoni, u cjoe’ meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux ghall-kunsens intern li jkun qed jinghata. L-awturi jitekellmu dwar *consensus simulatus* jew *consensus fictus*. Din is-simulazzjoni tista’ tkun jew totali jew parzjali. Kif jispjega l-awtur **Castano (Il Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992)**:-

“In generale si parla di exclusio totale e di exclusio parziale. La prima sarebbe la esclusione della “totalita” matrimoniale, cioe’ del matrimonium ipsum, mentre la seconda si riferisce al matrimonio solo “parzialmente”, vale a dire ad essentiale matrimonii aliquod elementum e ad essentialem aliquam proprietatem. Ad ogni modo, si tratta della esclusione totale o della esclusione parziale, per quanto riguarda l’ effetto sulla validita’ del matrimonio, non c’e’ nessuna differenza, giacche’ il matrimonio in ambedue i casi e’ sempre invalido.” (op. Cit. P.382)

Illi tezisti simulazzjoni totali meta l-kontraent esternament ikun qed jaghmel atti li ma jkunux in konformi mal-volonta` tieghu nterna. Per ezempju, meta wiehed *“in no way*

consents to marriage". (**Bejan**, 29 ta' Lulju 1970) jew "when he positively does not intend to give his consent while he can." (**Abbo**, 8 ta' Frar 1968) jew meta wiehed "does not have the intention of contracting marriage but wishes to put on an act". (**Pausilla**, 18 ta' Dicembru 1980).

Illi d-decizjonijiet rotali ohra osservaw li simulazzjoni totali taz-zwieg jista' jsehh ukoll "when a person excludes either marriage itself or his or her spouse." (**Mercieca**, 15 ta' Lulju 1973) (**Ferraro**, 26 ta' April 1978).

Illi simulazzjoni totali tezisti wkoll meta hemm inkluz element kuntrarju ghaz-zwieg. Ezempju ta' dan huwa meta bniedem jizzewweg "for his own purposes which are different from marriage." (**Rogers**, 11 ta' Novembru 1993). Wiehed jista' jizzewweg ghal ragunijiet personali u soggettivi (*finis operantis et extraneus*). Dawn ir-ragunijiet jistghu ma jikkoncidux ma' daww taz-zwieg innifsu (*finis operis*). Jekk iz-zewg motivi jikkoezistu ghaliex wahda ma teskludix lill-ohra allura m'hemmx simulazzjoni u tali zwieg huwa validu. Mill-banda l-ohra jekk wiehed jizzewweg bil-hsieb ewlieni tal-motivi soggettivi tieghu ad esklużjoni tal-motivi taz-zwieg innifsu allura dak iz-zwieg huwa null.

Illi fil-kaz ta' nullita' parzjali l-kontraent ma jkunx qed jeskludi z-zwieg innifsu fi totalita' tieghu pero' jkun jeskludi wiehed mill-elementi essenzjali tieghu u b'hekk xorta wahda jirrendi l-istess zwieg null.

Illi fil-ligi taghna mkien ma nsibu elenkati x'inhuma l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga pero' huwa principju rikonoxxut fis-socjeta' Maltija li z-zwieg kif nifhmuh ahna ghandu a bazi tieghu l-element ta' esklussivita', cjoe' dik il-fedelta' reciproka li l-partijiet jaghtu u jweghdu lil xulxin (*Bonum Fidei*).

Illi ghalhekk meta parti tidhol ghaz-zwieg tkun waqt il-hin tal-kunsens qeghda taghti lilha nnifisha lill-parti l-ohra u b'hekk qed teskludi relazzjonijiet ma' terzi persuni. Punt iehor li jrid jigi sollevat in ezami ta' dan is-sub-inciz huwa li l-ligi titkellem dwar esklużjoni pozittiva. Huwa accettat fil-

Gurisprudenza taghna li sabiex jigi sodisfatt dan ir-rekwizit m'hemmx bzonn li tali esklużjoni tkun wahda sfaccata, l-intenzjoni ta' l-esklużjoni tista' tkun wahda percepiibli minn azzjonijiet impliciti. Gurisprudenza nostrana tammetti li hemm distinzjoni bejn id-dritt ghall-fedelta' u l-abbuz ta' dan id-dritt. Ghalhekk relazzjonijiet extra konjugali wara z-zwieg ma jikkontribwixxux wahedhom argument ghan-nullita'.

Illi lanqas ma jirrizulta f'nullita' meta wiehed mill-partijiet jiehu decizjoni wara z-zwieg li jnehhi jew jimmodifika d-dritt ghall-fedelta' gja' moghti fil-kunsens taz-zwieg. Minkejja dan, relazzjonijiet extra konjugali ghandhom jigu meqjusa bis-serjeta' ghaliex jistghu jkunu rizultat ta' kunsens limitat minhabba simulazzjoni parzjali. *"We must take care not to consider lightly such a strong indication since more often than not, it could be a certain sign that the obligation of fidelity has not been assumed."* (**Pompedda**, 7 ta' Lulju 1972).

Illi dak li jrid jigi ppruvat, sal-grad li trid il-ligi taghna fil-kamp civili, hu li fil-mument ta' l-ghoti tal-kunsens matrimonjali parti wahda jew it-tnejn kellha jew kellhom il-hsieb maghmul li ccahhad lill-parti l-ohra mid-dritt kif aktar 'il fuq imfisser *ossia* li tonqos mid-dover korrispondenti. Tali prova tista' ssir permezz ta' dikjarazzjonijiet f'dan is-sens – basta li l-Qorti tqishom, fic-cirkostanzi kollha tal-kaz, li jkunu attendibbli, kif ukoll minn cirkostanzi antecedenti, konkomitanti u sussegwenti ghall-ghoti tal-kunsens, cjoe' ghaz-zwieg.

Illi l-attrici ssemmi wkoll l-**artikolu 19 (1) (d)** li jipprovdi li zwieg ikun null jekk *"vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg."*

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni, il-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita' li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku. Li kieku l-legislatur irrikjeda maturita' shiha u

perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *discretio iudicii* hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita' ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg.

Illi kif jispjega **Bersini**, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti w interdipendenti:-

*“la piena avvertenza e il deliberato consenso ... La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettuale, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita' di giudizio e la maturita' affettiva.... La maturita' di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri cognugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita' affettiva comporta generalmente quella adeguata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita' che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta' e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi' una mancanza di consenso libero (immaturita' affettiva) e ponderato (immaturita' di giudizio)” (Bersini. F., **Il Diritto Canonico Matrimoniale (Torino, 1994)**, p. 97.)*

Illi l-istess awtur ikompli jispjega li *“e necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacita' intellettuale e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o addirittura mancante, si dovra' ritenere che il vincolo*

matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio. "... se il soggetto non e' in grado di superare (i) condizionamenti interiori, allora si dira' che la scelta di lui non e stata libera; In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe' col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa' coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei rigwardi della parole" (**Pompedda, MF., Incapacita' di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento (Bologna, 1991), pp. 231, 233).**

Illi l-awtur **Viladrich** jispjega li:-

"The discretion of judgement refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" (**Viladrich, P.J., Matrimonial Consent in Code of Cannon Law Annotated (Montreal, 1993), p. 686).**

Illi fl-ahhar l-attrici tirreferi ghall-**artikolu 19 (1) (h) tal-Kap 255** li jipprovdi li hemm kaz ta' ta' nullita' taz-zwieg:-

(h) *"jekk xi wahda mill-partijiet, ghalkemm ma tkunx interdetta jew marida, ma kellhiex fiz-zmien li sar iz-zwieg, ukoll minhabba raguni temporanja, setghat intelletwali jew ta' rieda bizzejjed biex jinholoq kunsens ghaz-zwieg."*

Illi dan l-artikolu jitkellem dwar persuna, li ghalkemm mhux interdetta jew marida, ma kellhiex fiz-zmien li sar iz-zwieg, ukoll minhabba raguni temporanja, setghat intelletwali jew ta' rieda bizzejjed biex jinholoq kunsens ghaz-zwieg. Ghalhekk, apparti nterdizzjoni jew mard mentali, dan l-artikolu jinkludi wkoll stat mentali temporanju li jaghmilha mpossibbli ghal persuna li jaghti kunsens validu. Ezempji ta' dan hu jekk persuna tkun taht l-effett tax-xorb, tad-droga, jew ta' dipressjoni.

Illi **John R. Keating**, fil-ktieb tieghu **“The Bearing of Mental Impairment on the Validity of Marriage. An Analysis of Rotal Jurisprudence”** f'pagna 104 jaghti dan l-ezempju:-

“Let us take the case of the man who has determined to marry a certain girl but to carry him through the ordeal, gets drunk and expresses consent in such a state. The marriage, if it is null, is null not because of insufficient internal will, but because the act of manifestation was not a human act, a juridical act, an act capable of juridically signifying a virtually persevering internal will.”

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta illi l-partijiet izzewgu fit-22 ta' Awissu 1985. Mix-xhieda prodotta mill-attrici hareg car li hija zzewget lill-konvenut ghaliex harget tqila qabel iz-zwieg, u anke sforz il-persjoni li saret fuqha kemm minnu kif ukoll mill-familjari taz-zewg partijiet. Iz-zwieg fil-fatt sar malajr minkejja li l-partijiet kienu ilhom jafu lil xulxin biss hames (5) xhur.

Illi naturalment jirrizulta li l-partijiet bil-kemm kienu jafu lil xulxin u ma jidhirx li kellhom xi haga pjanata bejniethom. Dan wassal sabiex matul il-konvivenza taghhom flimkien iffaccjaw problemi kbar fejn bdew jinkixfu affarijiet godda fuq xulxin. Fost dawn il-problemi hareg car li l-konvenut kien ihobb jixrob u anke kellu l-vizzju tal-loghob. Huwa beda ta' kuljum johrog mal-hbieb u jabbanduna lil martu bla ma jerfa' mqar parti minn sehmu mix-xoghol u mpenn tal-familja.

Illi dan kollu juri li z-zewg kontendenti kellhom difett ta' diskrezzjoni fuq il-hajja mizzewga u fuq l-elementi essenzjali taghha li jwasslu ghall-konvinciment li kull parti f'dan iz-zwieg kellha l-kunsens taghha hekk vizzjat u dahlet ghal dan iz-zwieg biss ghaliex kien hemm tqala, u ma xtaqux jiddizappuntaw lill-genituri taghhom. Certament ma jidhirx li zzewgu ghax kienu jinhabbu. Lanqas ma jidher li b'xi mod impenjaw ruhhom li jaghtu lil

xulxin xi mpenn ghal dejjem sabiex jghixu ta' familja. Kull element ta' *consortium vitae* jidher li kien totalment assenti mill-hajja taghhom. Dan kollu jinsab ukoll ikkonfermat mix-xhieda ta' omm l-attrici Nancy Lia u ohta Lourdes Farrugia, li t-tnejn jenfasizzaw kemm l-attrici kellha tfendi hi ghal rasha u ghall-familja taghha, anke peress li zewgha gie deskritt bhala persuna li kien jixrob xorb alkoholiku fuq bazi regolari, u kien aktar iqatta' hin fil-kazini u hwienet tax-xorb mill-dar mal-familja.

Illi jidher li l-istess attrici f'dan il-kaz kienet ukoll giet ingannata dwar il-kwalitajiet tal-konvenut, ghaliex certament ma kenitx taf li dan gja' kellu l-vizzju tax-xorb u tal-loghob. Ghalhekk din il-Qorti thoss li gie ppruvat li l-kunsens tal-partijiet kien vizzjat a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255**, filwaqt li dak ta' l-attrici kien vizzjat ukoll a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi**, billi fil-kontumacija tal-konvenut, **tilqa' t-talba attrici biss fis-sens hawn premess**, b'dan illi:-

1. Tiddeciedi u tiddikjara li z-zwieg bejn il-partijiet tat-22 t'Awissu 1985 skond l-anness certifikat taz-zwieg huwa null u nvalidu ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi, u dan ghaliex il-kunsens tal-partijiet kien vizzjat a bazi ta' **l-artiklu 19 (1) (d) tal-Kap 255**, mentri dak ta' l-attrici kien ukoll vizzjat a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255 ta' l-Att taz-Zwieg Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----